

УДК: 658.012.32

Вяткіна Т.Г.

*доктор економічних наук, професор
Черкаського державного технологічного університету*

ПЕРЕДУМОВИ ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В МІЖНАРОДНІЙ ТУРИСТИЧНІЙ ІНДУСТРІЇ

У статті проведено систематизацію періодів розвитку стратегічного управління. Розглянута класифікація наукових шкіл та напрямів становлення та розвитку стратегічного управління. Проаналізовано внесок провідних учених щодо визначення сутності стратегічного управління. Дана характеристика теорій та напрямів розвитку стратегічного управління. Означені шляхи подальшого використання підходів стратегічного управління.

Ключові слова: стратегічне управління, школи стратегічного управління.

На теренах української економічної науки обговорення методології стратегічного управління є не новим. Проте впровадження цієї теорії в діяльність підприємств туристичної індустрії заслуговує на особливу увагу, адже ця галузь для нашої країни є достатньо динамічною та перспективною. Певні ускладнення використання стратегічного управління в практиці туристичних підприємств відбуваються саме через те, що в переважній більшості підприємці знайомі лише з його основними поняттями, що є результатом недосконалого вивчення першоджерел витоків та формування методологічних аспектів стратегічного управління.

Вивчення питань стратегічного управління ось вже більше, ніж півстоліття турбує вчених різних країн. Безперечно

родоначалниками в цій галузі є американські дослідники А. Чандлер, Ф Селзнік, К. Эндрюс, І. Ансофф, М. Портер. Неоціненний внесок в продовження розроблення теорії стратегічного управління зробили російські вчені О. Градов, О Віханський, Р.Фатхутдінов, В. Катькало, Б. Мільнер, Б. Тамбовцев. Розвиткові сучасного стратегічного управління приділяють увагу українські вчені: І. Ігнатєва, М. Мартиненко, Б. Мізюк, Г. Осовська, З. Шершньова та ін. Глибоке вивчення та осмислення літературних джерел дає підстави систематизувати низку підходів та головних напрямів, що використовуються в стратегічному управлінні.

Метою статті є систематизація підходів та визначення періодів, які дали поштовх в становленні та розвитку стратегічного управління з можливістю подальшої трансформації в діяльність українських підприємств туристичної індустрії.

Використання стратегічного управління в практиці господарювання вітчизняних туристичних підприємств неможливе без осмислення та аналізу першоджерел витоків в історичному аспекті. Теорія стратегічного управління була розвинута американськими дослідниками бізнесу та консультаційними фірмами, що пізніше було використано в якості методів внутрішньофірмового планування у всіх розвинених країнах світу.

У стратегічному менеджменті існують різні напрями, які по-різному розставляють дослідні акценти, виділяючи ті чи інші методологічні пріоритети. Такі напрями називаються науковими школами, а в разі теорії стратегічного управління - школами стратегічного управління [6, с.15]. Ретельне вчення та дослідження літератури, присвяченої питанням теорії, методології та практики стратегічного управління, дозволяють виокремити низку підходів, наукових шкіл та напрямів стратегічного управління.

Передумови використання стратегічного менеджменту в міжнародній туристичній індустрії

Бражнік М.В. [2] пропонує виділити два підходи щодо класифікації наукових шкіл стратегічного менеджменту. Перший – методологічний підхід базується на вивченні, аналізі та спробах перенесення на підприємницьку діяльність основні положення, сформовані Г.Мінцбергом, Б.Альстрендом та Дж.Лемпелом у книзі «Школи стратегій» [10], що включає глибокий аналіз десяти шкіл стратегічного менеджменту. Згідно другого підходу – хронологічного автор пропонує розглядати школи стратегічного менеджменту шляхом вивчення питань еволюції організацій та управлінських систем. Такого підходу дотримувалися Л.Г.Зайцев, М.І.Соколова [5], Л.О.Прокопчук [12].

Популярність шкіл обумовлена зацікавленістю як школи розвиваються, взаємозбагачуючись, узагальнюючи практичний досвід і пропонуючи варіанти стратегічних рішень для підприємств.

Найбільш ґрунтовний аналіз шкіл стратегічного управління розкрито в роботі Г. Мінцберга, Б. Альстренда і Дж. Лемпела [10]. Автори акцентують увагу на десяти наукових школах, які з'явилися в літературі з менеджменту з 60-х років минулого століття. Ці школи можна згрупувати за характером досліджень у три групи в такій послідовності (табл. 1).

Таблиця 1

**Школа стратегічного управління
(складено за [10])**

п/п	Школа (період домінування)	Основоположники школи	Сутність здійснення процесу стратегічного менеджменту	Характер досліджень
1	Дизайну або проектування (1950-1960 рр.)	А. Чандлер, Ф Селзнік, К. Ендрус та ін.	Осмислення	Розпорядчий характер досліджень, пошук відповіді на питання: Як повинні формуватися стратегії?
2	Планування (1970р.)	И. Ансофф, П. Лоранж, Дж. Штейнер та ін.	Формальний процес	
3	Позиціонування (1980-ті роки)	М. Портер, Д. Шенделл, К. Хаттен та ін.	Аналітичний процес	
4	Підприємницька	Г. Мінцберг, О Коллінз,	Процес	

	(1980-ті роки)	Д. Мур та ін.	передбачення	специфічних аспектів формування стратегії, опис реальних процесів її розробки
5	Когнітивна (пізнавальна 1990-ті роки)	Г. Саймон, С. Макрідакіс, А. Дюгейм, К. Швенк та ін.	Ментальний процес	
6	Навчання (1990-ті роки)	Р. Лап'єр, Ч. Ліндблом, Дж. Куїнн та ін.	Процес розвитку	
7	Влади (силова 1990-ті роки)	А. Макліллан, Дж. Сарразин, Э. Петтігрю та ін.	Переговорний процес	
8	Культури (1990-ті роки)	С. Фельдман, Дж. Барні, М. Фірсіроту, Ф. Рігер та ін.	Колективний процес	
9	Зовнішнього середовища (1990-ті роки)	К. Джордж, Ж.-М. Тулуз, М. Ханнан, Дж. Фріман та ін.	Реактивний процес	
10	Конфігурації (1990-ті роки)	Д. Міллер, П. Хандвалла та ін.	Процес трансформації	Розгляд стратегій, структур оточення організаціями на різних етапах життєвого циклу переходу з однієї стадії в іншу

Прокопчук Л.О. [12, с.68-76] пропонує асоціювати зазначені школи з десятьма підходами, що використовують при формуванні стратегії. А.Т.Зуб - відомий дослідник в галузі стратегічного управління пропонує згрупувати ці школи в три групи [6, с.15].

Представники першої школи, що домінувала в 1960-ті роки (а дві наступні виникли на її основі) розглядають стратегію як процес проектування або конструювання. Друга школа, розквіт якої припав на 1970-ті роки, розглядала стратегію як відносно незалежний процес формального планування. Прихильники третьої школи, що заявила про себе в 1980-ті

роки, зосередилася не на плануванні стратегії, а на її змісті. Найменування школи «позиціонування» вона одержала тому, що її послідовники як найважливіше завдання розглядали принципи вибору стратегії відповідно до позиціонування підприємства на ринку.

Чотири наступні школи намагалися перебороти невизначеності, пов'язані з поведінкою індивіда, і детермінантно проаналізувати процес стратегічного менеджменту. Так представники школи навчання вважали, що стратегія повинна розроблятися крок за кроком у міру розвитку, самонавчання організації. Представники школи влади розглядали стратегію як процес переговорів між конфліктуєчими групами усередині організації або між організацією й зовнішнім середовищем. Відповідно до поглядів прихильників школи культури, стратегія залежить від культури організації, а процес її вироблення є колективним процесом. Теоретики школи зовнішнього середовища вважали, що побудова стратегії є реактивним процесом і визначається як реакція на зміни у зовнішньому середовищі. Школа, названа Г.Мінцбергом та іншими «школою конфігурації» становить підхід, що прагне об'єднати завдання всіх попередніх – процес розробки стратегії, її втримання, організаційну структуру і її оточення. Вона опирається на принципи й методи організаційного розвитку, виводячи з них закономірності стратегічних змін: стратегія розглядається як процес трансформації.

Як видно, теорія стратегічного управління зароджувалася та еволюціонувала опираючись на господарську практику. Тому в науці склалися різні напрями досліджень та періоди розвитку стратегічного менеджменту. Вивчення літературних джерел дає підстави виділити три ключові етапи, що характеризують еволюцію парадигми стратегічного управління. У 1960-х-першій половині 1970-х переважала школа планування, з середини 1970-х до кінця 1980-х лідерство переходить до школи

позиціонування, 1990-ті роки характеризуються бурхливим розвитком школи навчання. У ці періоди по-різному оцінюються пріоритети внутрішнього і зовнішнього середовища фірми при створенні успішних стратегій.

Для першого етапу, в цілому, характерний пріоритет внутрішніх аспектів діяльності фірми, для другого - безсумнівний акцент ставиться на зовнішнє оточення, особливістю третього етапу стало повернення на оновленій інтелектуальній основі до внутрішніх здібностей. Пошук конкурентних переваг фірми всередині неї викликав в останні роки розвиток напряму, що отримав назву ресурсного підходу [7, с.4].

Виділяючи роботи, які мали найбільше значення на першому етапі, можна виділити праці А. Чандлера, К. Ендрюса, І. Ансоффа. Ці автори запропонували ряд визначень і концепцій, що стали класичними. Так у виданій у 1962 р. А. Чандлером монографії «Стратегія і структура» вперше в рамках історичного аналізу досліджував генезис фірми через співвідношення зовнішнього оточення, стратегії розвитку і організаційної структури управління. Сформульоване визначення А.Чандлером стратегії як „встановлення базових довгострокових цілей і завдань підприємства та розроблення програми дій і розподілу ресурсів, необхідних для реалізації цих цілей” [17,с. 16] надалі активно використовувалося при вивченні стратегічного управління його учнями та прихильниками економічних контрактних теорій фірм.

Протягом тривалого часу одним із методів, що широко використовувалися для формулювання стратегії був так званий Гарвардський метод, основоположником якого є К. Ендрюс.

На думку К. Ендрюса, основні компоненти процесу формулювання стратегії як логічної діяльності включають виявлення потенційних можливостей та загроз у зовнішньому середовищі компанії, а також оцінку ризиків та можливих альтернатив. Перш ніж приймати будь-які рішення, слід

зважити всі сильні та слабкі сторони фірми в сукупності доступними ресурсами. Процес формулювання стратегії можна представити в такій послідовності:

1. Визначення можливостей ринку і наявного ризику, тобто того, що могла б здійснити компанія, враховуючи наявні можливості.

2. Визначення доступних компанії матеріальних, технічних, фінансових та управлінських ресурсів, тобто того, на що вона здатна.

3. Визначення особистісних цінностей і прагнень керівництва компанії, тобто бажань керівництва як компонента стратегічного рішення.

4. Визнання ролі чинників соціальної відповідальності, тобто визначення того, що компанія повинна робити.

Недоліком такого підходу було жорстке розділення процесів формулювання та здійснення стратегії. Це обмежило його використання в сучасних умовах динамічного зовнішнього середовища, однак запропонований К. Ендрюсом метод SWOT-аналізу, що дозволяє інтегрувати в єдиній матриці результати аналізу зовнішніх можливостей і загроз, а також сильних і слабких сторін компанії, використовується в теперішній час в якості одного з аналітичних інструментів стратегічного управління. І. Ансофф, що є прихильником і основним розробником ідей планового підходу до стратегії, запропонував свою принципову модель формування стратегічного плану практично одночасно з роботами Гарвардської школи бізнесу. У першій своїй великій монографії «Корпоративна стратегія», що вийшла в 1965 році, він визначив ідеологію стратегічного планування, засновану на прогнозуванні майбутнього і формуванні на цій основі планів розвитку товарів та ринків. І. Ансофф представив формування стратегічного плану у вигляді формалізованого процесу, доведеного до типової схеми. У межах до такої схеми, фірма, ґрунтуючись на зовнішніх сигналах, визначає цілі підприємства. Відповідно до

встановлених цілей здійснюється оцінка ресурсного потенціалу підприємства та зовнішнього ділового середовища. Метою запропонованого аналізу є виявлення можливостей для прийняття основних стратегічних рішень щодо подальшого проникнення на освоєні ринки збуту та диверсифікації виробництва.

Велике значення для розвитку стратегічного управління мали не тільки наукові роботи А. Чандлера, К. Ендрюса, І. Ансоффа та їх колег з академічного середовища, але й інструменти, розроблені консультаційними компаніями. Бостонська консультаційна група запропонувала метод побудови портфеля продукції фірми на підставі оцінки її частки на ринку і темпів зростання попиту на продукцію, а також розвинула ідеї методу кривих досвіду, що встановлюють залежність зниження витрат фірми в результаті зростання ринкової частки. Основним результатом розвитку теорії стратегічного управління стала зміна підходу до розуміння стратегії. «Гепер цим поняттям позначався вибір товарних ринків, на яких фірма буде конкурувати, і ключові політики, що визначають те, як вона буде конкурувати. Було показано різницю між корпоративними, діловими і функціональними стратегіями, розроблені методики їх створення та аналітичні інтерпретації їх впливу на результати компаній» [8, с. 11].

Особливістю етапу, започаткованого в 1970-х роках є неможливість використання моделей планування, заснованих на базових припущеннях багатьох колишніх концепцій стратегічного управління, авторами яких були Д.Шендель [18], Ч.Хофер[18], Р.Рамелт [19], в умовах зростання невизначеності зовнішнього середовища призвела до пошуку нових теоретичних підходів. Найбільш істотними дослідженнями цього періоду стали праці М. Портера. Він використав логіку теорії галузевої організації та створив концепцію у відповідності до якої переноситься акцент з фірми на аналіз галузі, в якій вона конкурує. Свої погляди, які згодом були взяті

за основу школи позиціонування, виклав у трьох друкованих книгах: перша – «Конкурентна стратегія: Методика аналізу галузей і конкурентів», видана у 1980 р., у другій і третій книгах – «Конкурентна перевага: Досягнення та утримання найвищих результатів» (1985 р.) та «Конкурентні переваги країн» (1990 р.) він продовжив розвиток своїх ідей. М. Портер стверджував, що, хоча найкраща стратегія будь-якої фірми залежить від конкретних обставин, існують лише три обґрунтовані та виправдані стратегії конкурентної боротьби. Використання цих стратегій дозволяє фірмі успішно впоратися з п'ятьма конкурентними силами, забезпечити своїм акціонерам більш високі доходи від інвестицій в порівнянні з конкуруючими фірмами і здолати конкурентів в довгостроковій перспективі.

Нарешті, М. Портер вважав, що всякий аналіз джерел переваг в конкурентній боротьбі повинен проходити не на рівні компанії в цілому, а на рівні дискретних дій окремих фірм, що займаються виробництвом, збутом, постачанням, маркетингом та обслуговуванням свого продукту. Бізнес являє собою ланцюжок деяких дій, що генерують цінність для споживачів, і за допомогою ретельного аналізу свого ціннісного ланцюга компанії зможуть знайти джерела сталої переваги в конкурентній боротьбі. В цей період значно розширився зміст процесу стратегічного управління, були розроблені методики стратегічного аналізу, робилися спроби аналізу стратегій на основі вимірних змінних.

Наступний етап слід віднести до початку 1990-х років, який отримав назву ресурсного підходу. Він характеризується перенесенням акцентів з зовнішнього середовища на внутрішні аспекти діяльності фірми і приділяти більше уваги процесу реалізації стратегії. «Цей підхід акцентує увагу на рентах, які дістаються власникам рідкісних, специфічних відносно фірм ресурсів, а не від економічних прибутків від позиціонування на товарних ринках» [13, с. 142].

Як стверджує В.Катькало, особливістю ресурсного етапу стало повернення на оновленій інтелектуальній базі до внутрішніх здібностей. Швидке визнання на початку 1990-х років нової течії наукової думки, відомої як ресурсний підхід, відображало зростання неадекватності школи позиціонування системним змінам в економіці галузевої конкуренції та джерелам переваг в ній [8, с.4].

Головну увагу представників ресурсного підходу зосереджено на вигодах, які може набувати фірма завдяки наявності у неї унікальних ресурсів і здібностей, якими не володіють інші фірми. Усередині ресурсного підходу існують різні напрями, по-різному пояснюють причини неоднорідності ресурсів і, отже, пріоритети в діяльності менеджерів. Дж. Барні, Д. Колліз, С. Монтгомері, Б. Вернерфельт розглядають стратегію як поведінку фірми, орієнтовану на підтримку і накопичення активів, що приносять додаткові доходи від їх використання та створюють конкурентні переваги.

Представники процесного напрямку - К. Прахалад, Г. Хемел, Р. Грант, Д. Тіс та ін., основну увагу приділяють оновленню здібностей фірми для пристосування до динамізму зовнішнього середовища. «Термін здатності підкреслює ключову роль стратегічного управління в належній адаптації, інтеграції та реконфігурації внутрішніх та зовнішніх організаційних навичок, ресурсів і функціональних компетенцій в цілях відповідності вимогам мінливого бізнес-середовища» [13, с. 146]. Ці представники зробили висновок про необхідність розгляду компанії як поєднання ключових, базисних компетенцій, тобто навичок, умінь і технологій, що дозволяють компанії надавати блага споживачам. Саме ключові компетенції є джерелом конкурентної переваги. У 1994 році у книзі «Конкуруючи за майбутнє» К. Прахалад, Г. Хемел, сформулювали ідею, відповідно до якої для створення лідерства в майбутньому необхідно концентрувати зусилля не на успіхах в сьогоdnішній конкурентній боротьбі за частку ринку, а на

інтелектуальному лідерстві, на створенні важко копіюються іншими фірмами компетенцій.

К. Прахалад і Г. Хемел вводять поняття «стратегічна архітектура». Стратегічна архітектура - це план широкого оволодіння можливостями, що показує організації, які можливості їй необхідно нарощувати прямо зараз, запити яких нових груп споживачів почати розуміти негайно, які нові канали вивчити вже сьогодні, до яких нових пріоритетів розвитку прагнути в даний момент для того, щоб перехопити майбутнє. Питання, які вирішує стратегічна архітектура - це те, що треба зробити вже сьогодні, щоб підготуватися до оволодіння значною часткою майбутніх доходів на арені виникаючих можливостей. Динамічні здібності розглядаються як «потенціал фірми в інтегруванні, створенні та реконфігурації внутрішніх та зовнішніх компетенцій для відповідності що швидко середовищі» [20, с. 516]. Узагальнюючи еволюційні напрями розвитку, загальну їх характеристику наведено в таблиці 2.

Історія розвитку теорії стратегічного управління свідчить про те, що зміна етапів не означає повної відмови від ідей, що панували на попередніх етапах. Ідеї авторів різних напрямів доповнюють один одного, їх методи дослідження комбінуються. Наприклад, панування ресурсного підходу не виключає провідну роль на ринках, що відрізняються відносною стабільністю, стратегічного аналізу і позиціонуванням. Очевидно, і в подальшому теорія буде розвиватися, намагаючись знайти адекватні відповіді на виклики сучасної економіки

Сучасне значення шкіл стратегічного управління має багатоаспектний характер. Одні з них добре зарекомендували себе й утримують надійні позиції для аналізу діяльності туристичних компаній, що належать до «традиційних» галузей, інші демонструють ефективність своєї методології в галузях, що розвиваються, зокрема, в туристичній індустрії. Треті - більше

підходять для проектування стратегічних змін у безприбуткових організаціях або організаціях муніципального управління та ін.

Таблиця 2

Загальна характеристика теорій та напрямів розвитку стратегічного управління (складено автором за [7, 8])

Період	Представники	Праці	Загальна характеристика
Зародження науки «стратегічне управління»(до 1960-х років)			
1911 р.	Маркус, Гудман, Гразман	Гарвардська школа бізнесу курс «Політика бізнесу»	Зроблений акцент на кейс-методах. Недоліком курсу була відсутність нормативів та базової спеціальної теорії.
1938 р.	Ч.Барнард	«Функції керівника»	Вперше відмітив різницю між роботою менеджера по підвищенню економічної ефективності організації та діяльністю вищого керівництва з точки зору досягнення поставлених цілей. Ця концепція розмежувала оперативне управління та управління на вищому рівні, пов'язала організацію із зовнішнім середовищем.
1957 р.	Ф.Селзнік	«Керівництво в управлінні: соціологічне трактування»	Уведено поняття характерні, відмітні компетенції.
Доаналітичний період (1960 –ті – перша половина 1970-х років)			
1960-ті роки	А.Чандлер	«Стратегія і структура», 1962р.	Вперше замість терміну «політика бізнесу», було використано поняття стратегії як «встановлення базових довгострокових цілей та завдань підприємства та розроблення програми дій та розподілу ресурсів, необхідних для реалізації цих цілей»
	Колективний підручник Гарвардської школи бізнесу	«Політика бізнесу: Текст і кейси», 1965р.	Запропоновані низка визначень та концепцій, що стали надалі класичними. Проте ці роботи обумовили зародження різних течій та напрямів розвитку стратегічного управління
	І.Ансофф	«Корпоративна стратегія», 1965р.	Переважала концепція стратегічного планування, доповнив модель Чандлера «структура-стратегія» системами управління. Проте модель Ансоффа скоріше була спрямована на підтримку процесів корпоративної експансії та диверсифікації, ніж на стратегічне планування в цілому.
Формування нової наукової дисципліни «стратегічне управління» (середина 1970-х – 1980-ті роки)			

Передумови використання стратегічного менеджменту в міжнародній туристичній індустрії

1970-ті роки	К.Ендрюс	«Концепція стратегії», 1971р.	Оцінка внутрішніх сильних і слабких сторін організації призводить до ідентифікації її характерних компетенцій, а оцінка загроз та можливостей зовнішнього середовища дозволяє їй визначити потенційні фактори успіху, що лягло в основу SWOT-аналізу.
	Д.Шендел та К.Хаттен	«Політика підприємства або стратегічного управління: більш широкий погляд на нові дисципліни», 1972 р.	Уводиться термін «стратегічне управління» під яким розуміють роботу, пов'язану з фігурою підприємця і його функцією заснування та постійного оновлення організації.
Розвиток на власній основі (1980-ті – 1990-ті роки)			
1980-ті роки	М.Портер	«Конкурентна стратегія: методика аналізу галузей і конкурентів», 1980р., «Конкурентна перевага: досягнення та утримання найвищих результатів», 1985р., «Конкурентні переваги країн», 1990 р.	Розроблені: модель «п'яти сил конкуренції», концепції трьох типових конкурентних стратегій (лідерства за витратами, диференціювання та фокусування), «ланцюг створення цінності товару».
	Б.Вернер-фельт	«Ресурсне трактування фірми», 1984р.	Акцентовано увагу на «корисності аналізу фірми скоріше з точки зору її ресурсів, аніж продуктів» Запропонована нова термінологія «ресурсне трактування фірми»
1990-ті роки	К.К.Пра-халад, Г.Хамел	«Ключова компетенція корпорації», 1990р.	Обґрунтовані переваги концепції фірми як портфелю організаційних компетенцій (здібностей), а не як портфелю бізнес-одиниць.
	Дж.Барни, Р.Грант, І.Дірекс, Д.Колліз, К.Кул, С.Монтго-мері, М.Петера ф, Р.Рамелт, Д.Тіс	Роботи присвячені ресурсному підходу	Головна ідея ресурсної концепції полягає в тому, що притаманна фірмам неоднорідність може бути стійкою завдяки наявності у них унікальних ресурсів та організаційних здібностей, які водночас є джерелом економічних рент та визначають, у зв'язку з цим, конкурентні переваги конкретних фірм.
Формування динамічної концепції стратегічного управління (кінець 1990-х – 2000 –ні роки)			

1997	Д.Тіс, Г.Пізано, Е.Шуен	«Динамічні здібності фірми та стратегічне управління»	Динамічне відгалуження ресурсної концепції в якому вдало синтезовано економічний та поведінковий підходи до вивчення конкурентних переваг фірми.

Тому, навряд чи було б продуктивно намагатися ранжувати школи й напрямки стратегічного менеджменту за ступенем важливості або ефективності у відриві від реального контексту організаційних проблем, у якому вони виникли і який впливає на їхній розвиток. Важливіше навчитися застосовувати потрібні й ефективні методи із усього арсеналу методів наданого школами, для вирішення завдань стратегічного управління, що виникають у конкретних підприємств і в певний момент часу.

Література

1. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия. – СПб. : Питер, 1999. – 416 с.
2. Бражник М.В. Научные школы стратегического управления: варианты классификации / М.В.Бражник // Проблемы современной экономики, №3(31), 2009 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.m-economy.ru>
3. Вернерфельт Б. Ресурсная трактовка фирмы // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 8.– 2006.– Вып. 1.– С. 103-118.
4. Грант Р. Ресурсная теория конкурентных преимуществ: практические выводы для формулирования стратегии // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 8.– 2003.– Вып. 3.– С. 47-75.
5. Зайцев Л.Г. Стратегический менеджмент [Учебник] / Л.Г.Зайцев, М.И.Соколова / - М.:Экономистъ, 2005. – 416с.
6. Зуб А.Т. Стратегический менеджмент: [Учебник] / А.Т.Зуб / М.: ТК Велби, изд-во Проспект, 2007. – 432с.

7.Катькало В.С. Теория стратегического управления: Этапы развития и основные парадигмы / В.С.Катькало // Вестник Санкт-Петербургского университета. – 2002, Сер.8. Вып.2 (№16) с. 3-21.

8.Катькало В.С. Теория стратегического управления: этапы развития и основные парадигмы / В.С.Катькало // Научные доклады Центра управленческих и институциональных исследований факультета менеджмента СПбГУ. – 2002 – № 14.– 29 с.

9.Коллиз Д.Дж., Монтгомери С.А. Конкуренция на основе ресурсов: стратегия в 1990-е гг. // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 8.– 2003.– Вып. 4.– С. 186-208.

10.Минцберг Г., Альстренд Б., Лэмпел Дж. Школы стратегий / Пер. с англ. под ред. Ю.Н. Каптуревского. – СПб.: Питер, 2000. – 336 с.

11.Портер М. Конкуренция/ М.Портер/ – М.: Издательский дом «Вильямс», 2005.

12.Прокопчук Л.О.Стратегический менеджмент: [Учебник для вузов] / Л.О.Прокопчук / СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 2004. – 511с.

13.Тис Д., Пизано Г., Шуен Э. Динамические способности фирмы и стратегическое управление // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 8.– 2003.– Вып. 4.– С. 186-208.

14.Хамел Г. Конкурируя за будущее. Создание рынков завтрашнего дня: Пер. с англ./ Г.Хамел, К.К. Прахалад– М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2002.– 288 с.

15.Amit R., Shoemaker P.J.H., Strategic assets and organizational rent. Strategic management Journal; 1993, 14, P. 33-46.

16.Andrews K. The Concept of Corporate Strategy. – Homewood, Ill: Dow – Jones – Irwin, 1971.– 496 p.

17.Chandler A.D. Strategy and Structure: A Chapter in the History off Industrial Enterprises.– Cambridge; Mass: MIT Press, 1962.– 724 p.

18.Hofer C.W., Schendel D. Strategy Formulation: Analytical Concepts.– St. Paul, Minn: West Publishing, 1978.– 364 p. into Action.– Boston: Harvard Business School Press, 1996.

19.Rumelt R.R. Strategy, structure and economic performance. Boston, 1974.

20.Teece, D., Pisano, G. 1997. “The Dynamic Capabilities of Firms: an Introduction”, Industrial & Corporate Change, Vol.3, No.3, pp.537-556.

The present article deals with the period's systematization of strategic management discovered. Considered the classification of schools and areas of formation and development of strategic management. The contribution of leading scientists to determine the nature of strategic management assumed. The characteristic theories and trends of strategic management are made. Ways for further use of strategic management approaches pointed.

Keywords: strategic management, schools of strategic management.

В статье произведена систематизация периодов развития стратегического управления. Рассмотрена классификация научных школ и направлений становления и развития стратегического управления. Проанализирован вклад ведущих ученых по определению сущности стратегического управления. Дана характеристика теорий и направлений развития стратегического управления. Указаны пути дальнейшего использования подходов стратегического управления.

Ключевые слова: стратегическое управление, школы стратегического управления.